
DUIDING BIJ DE LEERPLANDOELEN

LEERPLANDOEL 4

De leerlingen karakteriseren het reliëf in het landschap aan de hand van reliëfelementen en reliëfvormen.

1 WAAROM?

Het reliëf – het geheel van hoogtes en laagtes in een landschap – vormt de verticale dimensie van het landschap. Voor veel gebieden is reliëf een landschapsvormende laag van groot belang, omdat het bepalend is voor veel andere aspecten ervan: het uitzicht en de beleving, de geschiktheid is voor menselijke bewoning en activiteiten, gevaar op erosie, invloed op klimaat en vegetatie,...

2 WAT?

Onder reliëfelementen wordt begrepen: helling, horizon, hoogteverschil en hoogteligging (4H's).

Om reliëfvormen visueel van elkaar te onderscheiden, gebruikt men de reliëfelementen hoogteverschil, horizon en helling. De belangrijkste reliëfvormen zijn

- Vlake
- Plateau (uitgestrekte, zachtjes glooiende min of meer vlakke gebieden; ze liggen hoger tot het landschap errond)
- Heuvel (meestal niet meer dan paar 100 m hoger dan de omgeving, meestal geen spitse top, wel brede basis)
- Berg (keten)/gebergte
- Vallei (gebied omringd door hoger gelegen gebieden – zoals heuvels, bergen, - , meestal doorsneden door rivier)

De hoogteligging is eigenlijk niet visueel waarneembaar in het landschap, maar kan afgelezen worden op relevante kaarten (met hoogtelijnen).

3 HOE?

° De nadruk ligt op het waarnemen van het reliëf in het landschap. De factor reliëf zal voor elke terreinwaarneming aan bod komen. In een vlak gebied is deze landschapsvormende laag minder belangrijk, en kan men zich beperken tot de vaststelling van een vlakke horizon. Kleine hoogteverschillen in een vlakke zijn voor leerlingen vaak eerder “voelbaar” dan “zichtbaar”; denk maar aan “vals plat” dat onmiskenbaar is als men fietst of stapt.

Toch kunnen ook een vlakke kunnen (heel)kleine hoogteverschillen van belang zijn voor bijv. verschillen in vochtigheidsgraad van de bodem,

° Op het terrein én op beeldmateriaal (incl. Google Earth) worden de 3H's gebruikt om te bepalen of het waargenomen landschap een vlakke, een plateau, een berg(keten), een heuvel(land), een vallei(gebied) is. De focus ligt op het functioneel herkennen van deze vormen tijdens een waarneming, en niet op het systematisch behandelen van alle reliëfvormen.

° Vanzelfsprekend wordt het beschrijven van de kenmerken van het reliëf in het landschap motiverender en functioneler als men meteen ook de dynamiek ervan bekijkt. Reliëfvormen (dus ook landschappen) worden geboetseerd en veranderen voortdurend doordat allerlei krachten er op inwerken: zwaartekracht op hellingen doen losse gesteentes naar beneden komen, rivieren en gletsjers schuren valleien uit, wind waait losse korrels mee en zet die als duinen af. Maar er zijn ook krachten van een heel andere orde die vanuit het inwendige van de aarde op het oppervlak inwerken en er vaak zware gevolgen hebben: aardbevingen en vulkanisme. (link met LPD 12+13)

° Er zijn ook “man-made” reliëfvormen: bijv. dijken, overdekte vuilnisbelten, storthopen in mijngebieden,)(link met LPD 14)

° De waarneming van het reliëf in het landschap kan best ook uitgebreid worden met de voorstelling ervan op kaarten. We leren leerlingen met kaarten omgaan om uit het kaartbeeld kenmerken van landschappen af te leiden, zoals ook het reliëf (hoogtelijnen, link met LPD 23)

° Reliëfelementen en reliëfvormen kunnen ook herkend worden op belangrijke reliëfeenheden, die kunnen gesitueerd worden op kaarten. Ze zijn dan echte referentiepunten die kunnen gebruikt worden bij de ruimtelijke situering (link met LPD 25)